

Oponentní posudek diplomové práce

Oponent: PhDr. Marie Jelínková, PhD.

Autor diplomové práce: Bc. Šárka Gorylová

Název diplomové práce: Příčiny současné polské emigrace

Práce se zaměřuje na příčiny současné polské emigrace. Na tuto problematiku pohlíží optikou tzv. pull a push teorie, práce deklaruje, že jejím hlavním cílem je identifikovat push faktory, tedy příčiny, které polské obyvatelstvo ponoukají k migraci.

S odkazem na to, že neexistuje jedna vše vysvětlující teorie migrace, ale řada teorií, které se v některých případech doplňují, práce předkládá poměrně rozsáhlý výčet migračních teorií. Po představení push a pull teorie u této teorie zůstává a v pozdější části práce ji používá. Přestože jsou migrační teorie hezky vysvětleny, mám k tomuto přístupu výhrady. Cožpak pouhý výčet a vysvětlení migračních teorií stačí? Autorka v textu předpokládá, že protože se zaměřuje na příčiny polské emigrace, automaticky na její přístup sedí push faktory. Skutečně je tomu tak? Každá migrační teorie se vyjadřuje k příčinám či udržování migračního toku. Nejde tedy explicitně očekávat, že protože autorku zajímají příčiny, skončí nutně u push a pull teorie. Uvítala bych tedy, kdyby práce neobsahovala výčet a vysvětlení migračních teorií jako takový, ale ty teorie, které pro svou práci pokládá autorka za relevantní. (Jistě jimi nemohou být všechny uvedené, neb ty jsou někdy v kontradikci.) S jistým uspokojením lze konstatovat, že o určité propojení se autorka o určité propojení pokusila s teorií sítí. Jakkoli lze souhlasit s tím, že teorie migračních sítí může hrát v případě polské emigrace značnou roli, uváděné tvrzení, že „polské migrační sítě jsou natolik silné a pevně zakořeněné, že stačí pouze slabý *push impuls*, aby se jedinec rozhodnul opustit svůj kraj a emigroval“, je skutečně vysoce nadsazené. Takováto tvrzení navíc vyvolávají otázku, jak moc se vůbec tím, co to migrace je a co pro lidi znamená, autorka zabývala.

Ale budiž. Za závažnější považuji, že autorka zcela pomíjí kritiku (a oprávněnou!) push a pull teorie. Aplikace či minimálně rozsáhlejší diskuze této dnes již dobře zpracované a dle mého soudu velmi relevantní kritiky, by moha předkládanou práci posunout k výrazně vyšší kvalitě. Nejde o to, že by push a pull teorie byla nějak špatná, ale vzhledem k jejímu primárně ekonomickému zaměření (jak ostatně autorka i sama uvádí) vnímá migraci dosti okleštěně, právě skutečnost, že člověka nelze oklestit na pouze ekonomicky racionálního aktéra, činí push a pull teorie zajímavý a užitečný vstupní faktor k porozumění příčinám migrace, ale to, co je nad tím (rozumějme *komplexněji* za chování jednotlivce) činí z přemýšlení nad příčinami migrace to pro práci podstatné. Dávno propracované kritiky push a pull teorie by mohly být vodítkem.

Ale budiž. I kdybychom přijali nekritickou aplikaci push a pull teorie, práce by mohla být pořád dobrá. Autorka však push a pull teorie na zkoumanou otázku téměř neaplikuje. Navíc vše, na co se autorka ptá, je v současnosti dobře prozkoumáno.

Ale budiž, i kdybychom přijali skutečnost, že autorka zkoumá již známé, snad by to mohlo být přijatelné, pokud by tak učinila dobře. Ale autorka tak nečiní. Již letmý pohled na použitou literaturu naznačuje, a četba textu jen potvrzuje, že autorka vůbec nešla do odborné migrační literatury. A tomu je tak v situaci, kdy se polskou migrací zabývají skutečně desítky odborníků po celém světě, publikuje se o ní ve všech odborných s migrací spjatých odborných časopisech, výzkumná centra mají odborné studie o polské migraci ke stažení na svých stránkách zdarma atd. Pokud autorka, jak uvádí, navíc disponuje znalostí polského jazyka, je pro mě tento přístup nepochopitelný. Kdyby autorka přečetla alespoň pět odborných článků o

polské migraci (neboť třeba jen výše zmíněné kritiky push a pull faktorů) bylo by jí zřejmé, že na všechny kladené podotázky je předem známá odpověď. Ano, politické ovzduší hraje v emigraci roli. Ano, ekonomická situace hraje v migraci roli. Ano, historie migrace v dané zemi hraje v emigraci roli. A ano, rozvinutost a industrializace jednotlivých vojvodství hraje v emigraci roli.

Kapitola historický vývoje emigrace z Polska je poměrně dobře zpracovaná, často však chybí prameny. Tento neduh provází i další části práce, kde jsou celé odstavce či stránky bez uvedení zdroje (viz namátkou str. 48, 61 ale i mnohé další).

Popis všech 16 vojvodství zabírá značný kus již tak nepříliš obsáhlé práce a to navíc v části, kterou autorka nazývá analytickou. Není však jasné k čemu tento popis, který připomíná citování informativní příručky o Polsku, v práci vlastně je. Čtenář se může domnívat, že takto se autorka snaží zodpovědět podotázku, zda rozvinutost a industrializace jednotlivých vojvodství hraje v emigraci roli. K tomu ovšem nepřispějí informace, že ve Svatokřížském vojvodství je metalurgický průmysl a pro turisty jsou lákavé zejména Svatokřížské hory. K (byť velmi zjednodušenému) zodpovězení otázky by bylo třeba ukázat například přehled míry nezaměstnanosti v jednotlivých vojvodstvích a dostupné údaje (respektive spíše odhady) o migraci z jednotlivých vojvodství. Netřeba dodávat, že tyto informace včetně jejich diskuze jsou k dispozici.

Jako příčiny současné migrace jsou uváděny nezaměstnanost, nízké mzdy, touha po zkušenostech, hůře využívaný lidský potenciál, nedostatek perspektivy. Proti tomu nelze nic namítat. Příčin bude samozřejmě daleko více. Nicméně autorka v práci cituje tu jednoho autora tu druhého bez toho, že by jasně stanovila, z jakých výzkumů čerpá a proč. Takto nahodilým přístupem by jistě mohla dospět k mnoha různým a protichůdným vysvětlením polské migrace.

Některé zmiňované oblasti by si zasloužily mnohem pečlivější zpracování. Například remittance jen zmíněny, ovšem větu, že „peníze zasílané lidmi pracujícími v zahraničí činí již několik procent HDP“ (s. 32) nelze přeci jen tak zmínit a dále pominout.

Některá tvrzení, která práce obsahuje, jsou s prominutím zcela mimo nebo jen přebrané z dosti selektivně vybraných autorů. Konkrétně například tvrzení:

- „Odbory hájí evropský sociální model a snaží se omezit konkurenci na trhu práce. Ve skutečnosti tato opatření nechrání pracovní místa pro státní příslušníky dané země, naopak mají tendenci udržovat vysoké ceny a nenapomáhají k vytváření nových pracovních příležitostí. Touto diskriminací byli zasaženi polští pracovníci ucházející se o pracovní místa ve stavebnictví a řemeslnictví.“ (s. 35)
- Roli odborů je jistě dobré v práci zmiňovat, ovšem nepovídá realitě, že by to v EU byly odbory, které se a priori staví proti migraci (byť tomu tak v některých zemích být může). Naopak ETUC přijal nedávno Akční plán v oblasti migrace, kde se jako zaštiťující organizace evropských odborů dosti vehementně staví za pracovní práva migrantů.
- „V této zemi není postrachem pro společnost „polský instalatér“, ale ve skutečnosti zde panuje obdiv pro polskou vynalézavost a pracovitost.“ (s. 37)

- Toto tvrzení a jeho vědeckou validitu snad ani není třeba komentovat.

Co se týče výrazů, práce nediskutuje, že místo „migrace“ by se přesněji na území EU měl používat výraz „mobilita“. Jakkoli se osobně s tímto přístupem neztotožňuji, mělo by toto minimálně v úvodních vymezeních pojmů zaznít.

Dle mého názoru práce nesplňuje požadavky diplomové práce. Nelze jí upřít, že pracovala s určitou literaturou, je kultivovaně podaná a zpracovaná, ale v podstatě se zcela míjí svým zadáním a cílem. Přitom kladená otázka: jaké jsou příčiny současné polské migrace, respektive co za současnou polskou migrací stojí, je dobrá a velice relevantní. Odcitované celé pasáže z historie a geografie Polska by byly ještě omluvitelné, pokud by práce obsahovala opravdu nějakou analytickou část. Práce se i ve svých závěrech spokojuje s bezobsažným konstatováním či všeobecně známými poznatky (např. „ve většině případů není příčina pouze jedna, ale impulsem pro emigraci je mnohdy více faktorů najednou.“) ovšem bez toho, že by je nějak konfrontovala se zjištěnými výsledky. To ovšem není překvapením, práce téměř žádné výsledky, ke kterým by dospěla, totiž nepřináší. Materiálu je přitom dosti. Pokud mohla autorka navíc použít svou znalost polštiny, je pro mne nepochopitelné, že spíše neřešila problém, jak vybrat z těch všech prací, které se jejím tématem zabývají, pouze ty nejrelevantnější. V práci chybí statistiky, přehledy, použití relevantní migrační (!) literatury atp. Neúspěch předkládané práce je o to větší, že z textu je patrná skutečnost, že autorka na napsání vynikající diplomové práce rozhodně má.

Závěrem tedy práci nedoporučuji k obhajobě a navrhuji její přepracování.

V Praze dne 10.6 2013,

Marie Jelínková